

Assaig de càntic en el temple

JOSEP LL. BRONCHAL I MONGE

El poema *Assaig de càntic en el temple* de Salvador Espriu (llegiu-lo en la pàgina 3) el vaig sentir per primera vegada a través de la magnífica veu de Celdoni Fonoll, i el seu missatge es va quedar gravat en el meu inconscient. Més tard el vaig llegir, però ja no vaig experimentar aquell mateix estremiment. La conjunció de ritme oral, l'entonació severa i l'explícit significat que Celdoni hi donava van ser per a mi tota una revelació.

La força d'aquesta expressió em va suposar la revelació d'un drama personal i col·lectiu amb el qual m'identificava i encara m'identifico. És que potser no han passat prou coses en els darrers trenta anys en aquest país perquè el seu sentit hagi quedat antiquat? Rotundament, no.

Quan era més jove no m'agradava el lloc on vivia, per molts motius d'índole diversa: el tipus de ciutat densificada, sorollosa i contaminada; la classe governant i els seus dirigents, la manca de llibertat, la ignorància de moltes coses, i alguns aspectes inherents a la nostra condició: l'enveja, la gasiveria, la desídia, la misèria intel·lectual, entre altres.

En el fons, si féssim un inventari de pèrdues i guanys, descobriríem amb sorpresa que moltes coses no han canviat tant: es manté una classe política al servei dels seus interessos de partit i no del poble; continua havent-hi diferència social entre pobres i rics; la manipulació informativa, l'estupidització col·lectiva, les capelletes i certa cultueta reduccionista emergeixen més que mai. La llibertat no és una qüestió de poder cridar pel carrer, sinó de promoure ciutadans lliures, conscients i crítics.

El somni que el poeta té, convergint amb si mateix i amb el seu país, el faria fugir d'una sèrie de coses que rebutja, fet que manifesta amb el desig de viure nord enllà, pensant que allí trobaria tot el que li calia.

Però, que al nord no hi ha també una problemàtica semblant? Certament, perquè tots pertanyem a la cultura europea, i les persones es mouen per unes

passions semblants a tot arreu. Tanmateix, el nord ha estat fortament mitificat, perquè és i ha estat símbol de la Cultura i de la Revolució, en majúscules, dos termes que són necessaris per a tenir consciència com a poble.

Un poble sense cultura, alienat, està abocat a la misèria i a la dependència. Un poble que no es rebel·li quan calgui contra els seus tirans està destinat a romandre presoner de si mateix. El poeta es refereix naturalment a França, veí del nord, però que sembla molt allunyat, perquè els Pirineus són més que una frontera natural; es tracta d'un àmbit que separa les mentalitats més que no pas països i pobles. Espriu s'emmiralla en el nord perquè considera que allà podria començar de zero una nova vida, més plena i diferent; però només es tracta d'un anhel utòpic.

Intentem de fer una aproximació al sentit global del poema: Espriu comença amb una exclamació inicial (vv. 1-7) sobre el seu estat anímic en relació a la seva terra, terra que qualifica de covarda, vella i salvatge, i manifesta el seu afany d'allunyar-se'n nord enllà, on sembla que hi ha una altra mena de gent, que caracteritza amb set adjectius, tots positius: neta, noble, culte, rica, lliure, desvetllada i feliç.

A continuació Espriu ens introdueix en un espai sagrat, el temple, on els germans prenen decisions importants i desaproven el desig interior del protagonista, expressat al principi. Anar-se'n de la pàtria en el moment que aquesta el necessita més, és una mena de deserció (vv. 9-10): «Com l'ocell que deixa el niu, així l'home que se'n va del seu indret». Però el poeta, en el seu monòleg interior, imagina que si aquesta trobada en la congregació es produís, ell ja seria ben lluny i es riuria de la llei i de l'antiga saviesa del seu poble.

Els versos 14-15 representen una inflexió en el curs de la meditació del poeta. Aquest admet que, malgrat les seves profundes aspiracions, no ha de seguir mai el seu somni, i pensa romandre en aquest estat fins a la mort, qüestió que justifica en els seus darrers

Esriu en un gravat fet per Subirachs

versos (16-20). Tanmateix, el seu fort amor a la pàtria pot més que qualsevol altra idea, i reconeix, per tant, que és molt covard i salvatge (v. 16), elements que atribuïa a la seva terra (v. 2), en una identificació amb els elements més ancestrals que porta a dintre.

Els últims versos (17-20) són d'una bellesa plàstica notable. Espriu manifesta com és aquest amor per la seva pàtria i com la sent. Estimar amb un «desesperat dolor» (v. 18) és un nivell d'experimentació intens, nivell que només la persona que l'hagi viscut pot definir i testimoniar.

Els epítets finals que acompanyen *pàtria* (pobra, bruta, trista, dissortada) són realment eloqüents de la penúria, misèria, opressió, injustícia i manca de llibertat que imperava i que contraposa l'autor a la gent del nord. Gràcies a aquesta comparació, el poeta és més conscient de la seva realitat i limitacions.

No cal dir que aquesta composició respon a una experiència personal i col·lectiva que encara avui és plenament vigent.

Salvador Espriu ha creat una petita obra mestra de la poesia contemporània catalana, un himne patriòtic que transmet el missatge de la nostra llibertat com a persones i com a poble.◆